

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЇ

проведення заняття

з профільної підготовки

із особовим складом групи піротехнічних робіт та гуманітарного розмінування АРЗ СП ГУ ДСНС України у Сумській області

Тема: «Основні нормативно - правові документи, що регламентують організацію і виконання робіт із виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних речовин на території України. Основні терміни та визначення з питань гуманітарного розмінування».

Формат проведення: самостійне навчання.

Навчально-матеріальне забезпечення: конспект лекції, веб-сайт ДСНС України у Сумській області.

Нормативно-правові акти, література та посилання на веб-ресурси:

- Конвенція про заборону протипіхотних мін (КЗППМ), 1997 р.
- Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї (КНЗ), 1980 р.
- Конвенція про касетні боєприпаси (ККБ), 2008 р.
- Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. №5403-VI.
- Закон України «Про протимінну діяльність в Україні», прийнятий 06.12.2018 р. №2642-VIII.
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10.11.2021 р. №1207 «Про утворення Національного органу з питань протимінної діяльності».
- Руководство по вопросам противоминной деятельности. Изд. 2-е. – Женева: ЖМЦГР (GICHD), 2005. – 265 с.
- International Mine Action Standards (IMAS). The IMAS are the standards in force for all mine action operations. [Режим доступу – URL: <https://www.mineactionstandards.org/en/>].
- Деякі міжнародні стандарти протимінної діяльності та міжнародні технічні настанови для боєприпасів. Збірка. – К.: Організація з безпеки та співробітництва в Європі, 2013. – 304 с.
- Протимінна діяльність. Процеси управління. Основні положення: ДСТУ-П 8820:2018 – [Чинний від 2018-04-01]. – К.: ДП «УкрНДНЦ» 2018. – 62 с.

Конвенція про заборону протипіхотних мін (КЗППМ), 1997 р.

Мета Конвенції. Конвенція має чітку гуманітарну мету – вона прагне покласти край стражданням, завданим протипіхотними мінами (ППМ). Досягти цієї мети пропонується шляхом повної заборони та ліквідації окремого виду звичайної зброї, яким є ППМ.

Конвенція була відкрита для підписання 3 грудня 1997 р. і набула чинності 1 березня 1999 р. Україна підписала Конвенцію 24.02.1999 р. та ратифікувала її 18.05.2005 р.

1. Кожна держава-учасниця зобов'язується ніколи і ні за яких обставин (ст. 1): а) не застосовувати протипіхотні міни; б) не розробляти, не виробляти, не набувати іншим чином, не накопичувати, не зберігати і нікому не передавати, прямо чи опосередковано, протипіхотні міни; с) не допомагати, не заохочувати і не спонукати будь-яким чином будь-кого до проведення діяльності, забороненої для держав-учасниць згідно із цією Конвенцією.

2. Кожна держава-учасниця зобов'язується знищити всі протипіхотні міни або забезпечити їхнє знищення відповідно до положень цієї Конвенції.

Одним із основних зобов'язань, передбачених Конвенцією є – ліквідація складських запасів протипіхотних мін (ст. 4), забезпечення впродовж 10-ти річного терміну «знищення усіх протипіхотних мін в замінованих районах» (ст. 5).

Зі схематичної карти (рис. 1) очевидно, що російська федерація, США, Китай, Індія, Пакистан (найбільші в світі виробники протипіхотних мін) та деякі інші країни, на жаль, не приєдналися до Конвенції.

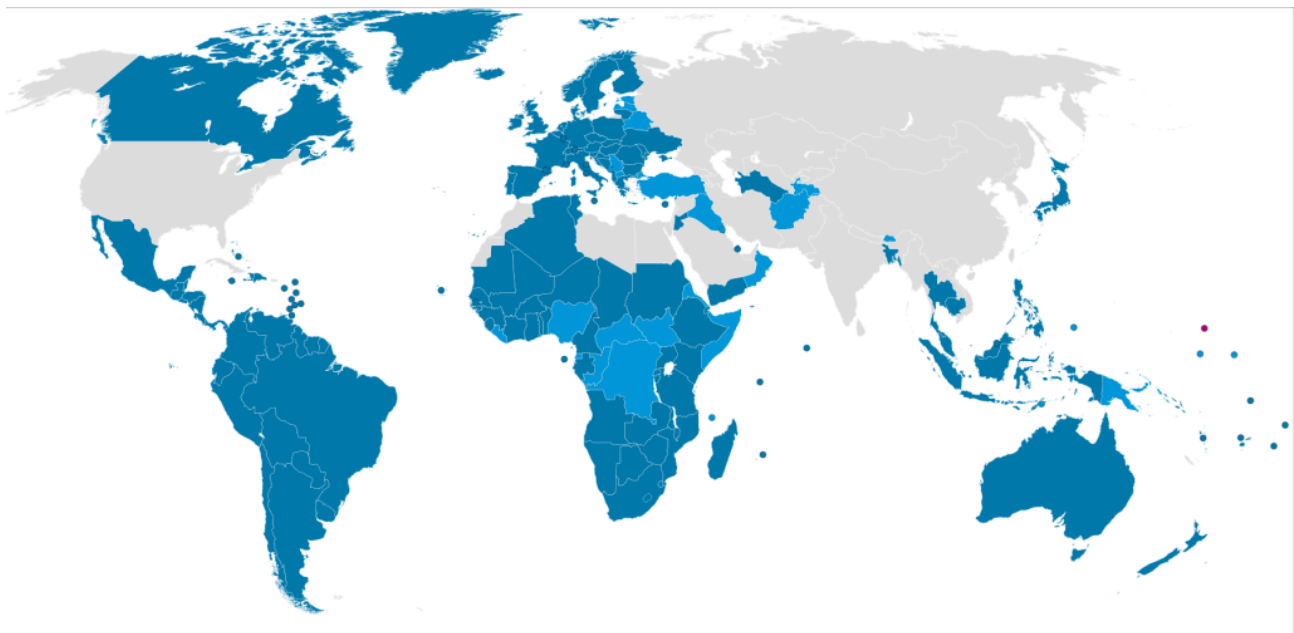

Рис. 1. Країни-підписанти Конвенції про заборону протипіхотних мін (КЗППМ)

Конвенція про конкретні види звичайної зброї (КНЗ), 1980 р.

Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію (зі змінами від 21 грудня 2001 року). Вона має п'ять частин або «протоколів».

- Протокол I. Про зброю з осколками, що не виявляються рентгеном.
- Протокол II. Про наземні міни, міни-пастки та інші пристрої.
- Протокол III. Про запальну зброю.
- Протокол IV. Про засліплюючу лазерну зброю
- Протокол V. Про вибухонебезпечні залишки війни.

Протокол II «Про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв», до якого 03 травня 1996 року внесені поправки (прийнято Законом України від 21 вересня 1999 року № 1084-XIV).

Протокол передбачає обмеження щодо використання мін: 1) Міни, які не можна виявити; 2) Міни, які не відповідають вимогам щодо самоліквідації та самодеактивації; 3) Міни-пастки.

Протокол V «Про вибухонебезпечні залишки війни», доповнено 28 листопада 2003 року – 96 країн-учасниць (прийнято Законом України від 22 грудня 2004 № 2281-IV).

Передбачає зменшення загрози від вибухонебезпечних артилерійських снарядів, мінометних мін, ручних гранат, касетних боєприпасів, бомб та іншої подібної зброї, які часто знаходять після завершення активних бойових дій.

Країни-сторони повинні:

- а) обстежувати та оцінювати загрози, що виникли через вибухонебезпечні залишки війни (ВЗВ);
- б) оцінювати та пріоритизувати потреби та практичні аспекти з точки зору маркірування та очищення, видалення або знищення;
- в) маркувати та очищувати, видаляти або знищувати вибухонебезпечні залишки війни;
- г) вжити заходів для мобілізації ресурсів на втілення всіх цих дій.

Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію (КНЗ), є одним з найважливіших документів у галузі міжнародного гуманітарного права, які регламентують методи і засоби ведення війни.

КНЗ була прийнята на Конференції ООН, яка проходила у Женеві у вересні 1979 р. та вересні-жовтні 1980 р., відкрита для підписання у Нью-Йорку 10 квітня 1981 року. Україна ратифікувала КНЗ 23 червня 1982 року.

Статус Конвенції: Підписанти: 50. Учасники: 125.

Зі схематичної карти (рис. 2) очевидно, що більшість провідних країн світу приєдналися до Конвенції.

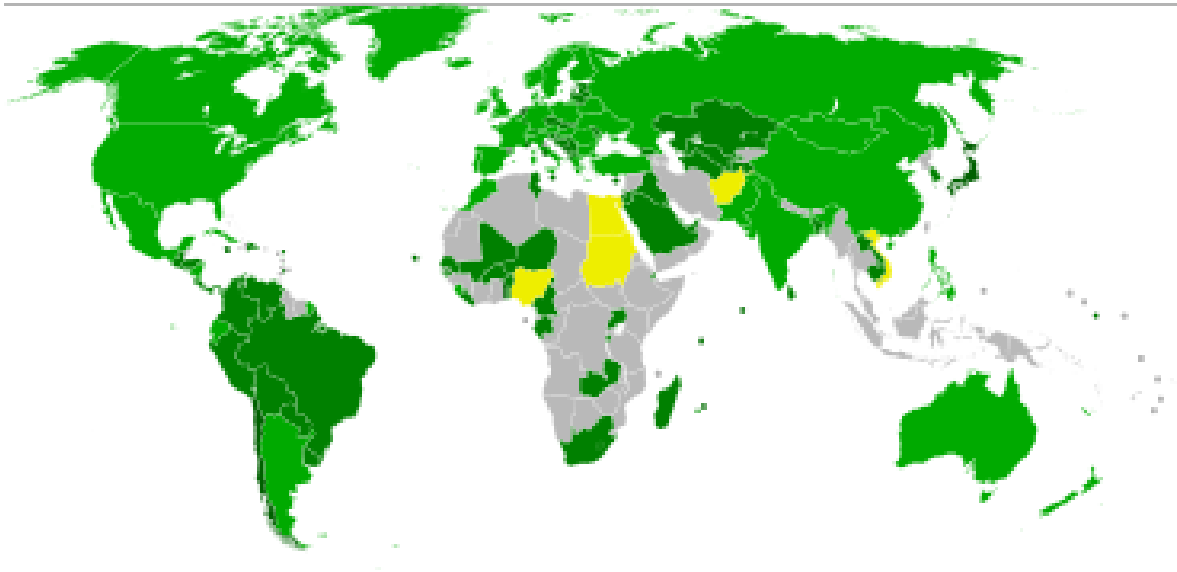

Рис. 2. Країни-підписанти Конвенції ООН про конкретні види звичайної зброї (КНЗ)

Конвенція про касетні боєприпаси

(ККБ), 2008 р.

Конвенція про касетні боєприпаси забороняє будь яке використання, накопичення, виробництво та передачу касетних боєприпасів (КБ).

Кожна держава-учасниця зобов'язується ніколи і з жодних обставин (ст. 1):

а) не застосовувати касетні боєприпаси; б) не розробляти, не виробляти, не придбувати іншим шляхом, не накопичувати, не зберігати і не передавати нікому прямо або опосередковано, КБ; с) не допомагати, не заохочувати і не спонукати кого б то не було до здійснення діяльності, забороненої для держави-учасниці згідно із цією Конвенцією.

Кожна держава-учасниця зобов'язується (ст. 3):

а) знищувати або забезпечувати знищення запасів якомога швидше, але не пізніше ніж через вісім років; б) очищувати та знищувати залишки касетних боєприпасів, що розташовані у районах, які знаходяться під її юрисдикцією, якомога швидше, але не пізніше, ніж через десять років з дати набуття чинності цією Конвенцією для даної держави-учасниці;

Пункт 5 ст. 6 передбачає, що кожна держава-учасниця, що володіє відповідними можливостями, сприяє знищенню накопичених запасів КБ, а також допомагає виявляти, оцінювати та розподіляти за ступенем пріоритетності потреби та практичні заходи, пов'язані з маркуванням, просвітою з метою зменшення небезпеки, захистом цивільного населення.

Зі схематичної карти (рис. 3) очевидно, що на цей час, Україна та більшість інших провідних країн світу ще не підписала Конвенцію про касетні боєприпаси.

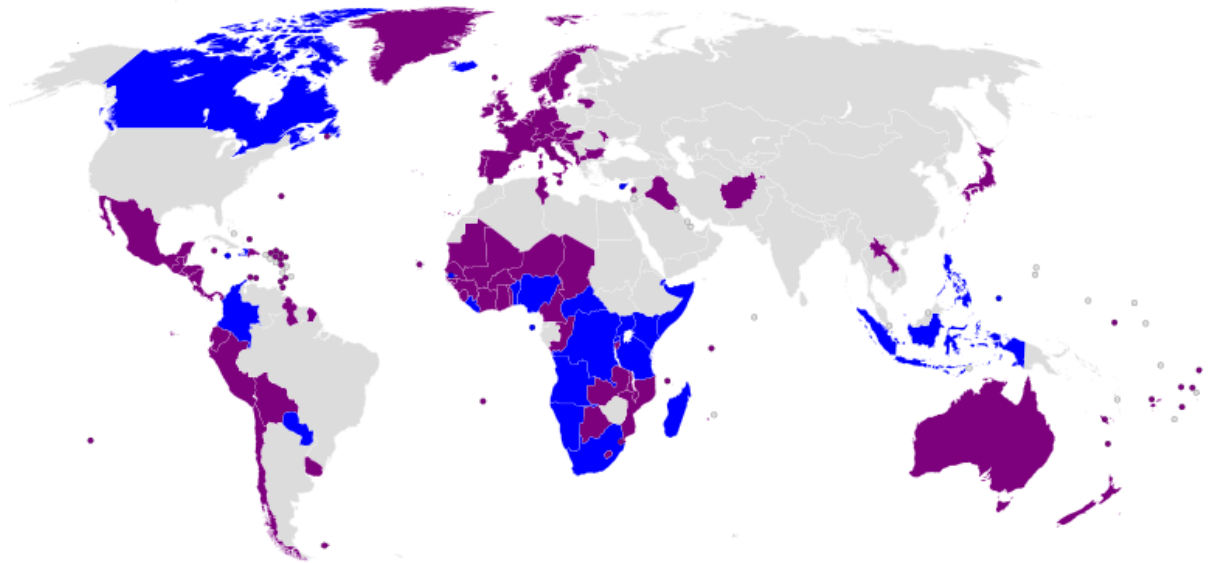

Рис. 3. Країни-підписанти Конвенції про касетні боєприпаси (ККБ)

Міжнародні стандарти з протимінної діяльності (IMAS, МСПМД)

Міжнародні стандарти у сфері гуманітарного розмінування були вперше запропоновані робочими групами на міжнародній технічній конференції, яка проходила у Данії в липні 1996 року. Були встановлені критерії для всіх аспектів процесу розмінування, рекомендовані стандарти й узгоджене нове універсальне визначення поняття «розмінування». Наприкінці 1996 року принципи, запропоновані у Данії, були розвинуті робочою групою під керівництвом ООН і з'явилися «Міжнародні стандарти для проведення операцій з гуманітарного розмінування». Перше видання було опубліковане Службою Організації Об'єднаних Націй з питань протимінної діяльності (ЮНМАС) у березні 1997 року.

З того часу сфера застосування цих початкових стандартів була розширена з метою включення інших елементів ПМД та відображення змін, внесених до операційних процедур, практики і норм. Ці стандарти були перероблені й перейменовані на Міжнародні стандарти протимінної діяльності (МСПМД) та їх перше видання з'явилося у жовтні 2001 року.

Робота з підготовки, огляду і перегляду стандартів МСПМД здійснюється технічними комітетами за підтримки міжнародних, урядових і неурядових Організацій. Найновішу версію кожного стандарту, разом з інформацією про роботу технічних комітетів, можна знайти за посиланням <http://www.mineactionstandards.org/>. Окремі стандарти МСПМД переглядаються не рідше, ніж раз на три роки для відображення змін, які мають місце у нормах і практиці ПМД, а також для введення цих змін до міжнародних правил і вимог.

Закон України «Про протимінну діяльність в Україні»

(прийнятий 06.12.2018 р. №2642-VIII, набрав чинності 25.01.2019 р.)

Закон визначає правові та організаційні засади здійснення протимінної діяльності (ПМД) в Україні та особливості державного регулювання у цій сфері.

В Законі визначені цілі, засади та національні інтереси України у сфері протимінної діяльності, а також основні складові (розглянуті на попередньому занятті), об'єкти та суб'єкти протимінної діяльності. Так:

об'єктами протимінної діяльності є:

- 1) вибухонебезпечні предмети, що підпадають під дію цього Закону;
- 2) обладнання та процеси, що використовуються у сфері протимінної діяльності;
- 3) імовірно забруднені та забруднені вибухонебезпечними предметами території, акваторії та об'єкти інфраструктури.

суб'єктами протимінної діяльності є:

- 1) національний орган з питань протимінної діяльності;
- 2) уповноважені органи виконавчої влади у сфері протимінної діяльності, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування;
- 3) центр протимінної діяльності та центр гуманітарного розмінування;
- 4) оператори протимінної діяльності.

Крім іншого, визначені засади державного регулювання та управління у сфері протимінної діяльності.

Розділ III Закону визначає повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Місцевих державних адміністрацій, Органів місцевого самоврядування у сфері протимінної діяльності.

Також визначено порядок створення та функціонування Національного органу з питань протимінної діяльності, повноваження якого після відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного державного кордону за рішенням Кабінету Міністрів України буде передано керівнику Міністерства, яке забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, а також захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи (зараз ці функції покладено на Міністерство оборони України).

Основні завдання національного органу з питань протимінної діяльності:

- вжиття разом з центральними органами виконавчої влади заходів щодо формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері ПМД;
- координація ПМД, яка провадиться міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та операторами ПМД;

організація розроблення та впровадження національних стандартів ПМД відповідно до міжнародних стандартів ПМД, правил та процедур щодо управління операціями у сфері ПМД;

надання рекомендацій щодо залучення відповідними суб'єктами ПМД операторів ПМД.

Для практичного здійснення заходів гуманітарного розмінування визначається Центр гуманітарного розмінування (МРЦ ГР та ШР ДСНС, с. Ватутіне Харківської області).

До повноважень Центру гуманітарного розмінування належать:

участь у плануванні заходів ПМД; управління інформацією з ПМД в межах повноважень;

забезпечення функціонування системи управління якістю розмінування, здійснення сертифікації операторів ПМД та інспектування розмінованих територій;

подання до Національного органу з ПМД пропозицій щодо національної стандартизації у сфері ПМД; здійснення випробовування та впровадження національних стандартів ПМД;

участь у міжнародному співробітництві;

впровадження єдиної системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, що залучаються до розмінування;

забезпечення збору даних щодо інцидентів з ВВП серед цивільного населення; залучення експертів до проведення розслідувань інцидентів з ВВП;

здійснення контролю стану маркування небезпечних ділянок;

проведення інформування населення про ризики, пов'язані із ВВП;

моніторинг ризиків, пов'язаних із ВВП;

наукове та науково-технічне забезпечення ПМД в межах повноважень;

надання звітності до національного органу з питань ПМД;

здійснення збору даних щодо потреб цивільного населення у сфері ПМД.

Стандартні операційні процедури ДСНС України у сфері протимінної діяльності (СОП/ДСНС)

На теперішній час створено та впроваджено в повсякденну діяльність піротехнічних підрозділів ДСНС наступні стандартні операційні процедури:

1. СОП 05.10/ДСНС. Управління інформацією щодо виконання заходів ПМД органами та підрозділами цивільного захисту (ОД ДСНС України від 27.10.2021 року №В-389).

2. СОП 07.10/ДСНС. Планування виконання органами та підрозділами цивільного захисту завдань та заходів ПМД (ОД ДСНС України від 25.07.2019 року №В-109).

3. СОП 08.10/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту нетехнічного обстеження територій, імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами (ОД ДСНС України від 03.06.2020 року №В-63).

4. СОП 08.20/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту технічного обстеження територій, імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами (ОД ДСНС України від 19.04.2021 року №В-107).

5. СОП 08.40/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту маркування територій, забруднених вибухонебезпечними предметами (Наказ ДСНС України від 31.05.2017 року №298).

6. СОП 09.10/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) територій, забруднених вибухонебезпечними предметами, ручним способом (ОД ДСНС України від 04.09.2019 року №В-127).

7. СОП 09.11/ДСНС. Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) району ведення бойових дій (ОД ДСНС України від 04.03.2020 року №В-33).

8. СОП 10.10-40/ДСНС. Заходи безпеки під час розмінування (Наказ ДСНС України від 26.06.2019 року №375).

9. СОП 12.10/ДСНС. Навчання населення ризикам, пов'язаним із поводженням з вибухонебезпечними предметами (ОД ДСНС України від 04.03.2020 року №В-32).

10. Окреме доручення ДСНС України від 14.12.2021 року №В-485. Порядок оперативного реагування органів та підрозділів цивільного захисту на повідомлення про виявлення вибухонебезпечних предметів.

Питання для засвоєння матеріалу:

1. Країни що не підписали Конвенцію про заборону протипіхотних мін 1997р..

1. *Російська федерація, США, Китай Індія, Пакистан;*
2. *Україна, Швейцарія, Канада;*
3. *Австралія, Бразилія, Аргентина;*
4. *Франція, Велика Британія, Німеччина.*

2. Зі скількох розділів (протоколів) складається Конвенція про конкретні види звичайнох зброї?

1. 2;
2. 3;
3. 4;
4. 5;
5. 6.

3. Конвенція про касетні боєприпаси передбачає ?

1. *належне зберігання касетних елементів;*
2. *збільшувати обсяг виробництва та використання касетних боєприпасів;*

3. *не застосовувати касетні боєприпаси, не розробляти не накопичувати.*

4. Де розташовується Центр гуманітарного розмінювання та швидкого реагування?

1. *с. Ватутіне Харківської області;*

2. *м.Дрогобич Львівської області;*

3. *м.Київ.*

5. Скільки створено та впроваджено в повсякденну діяльність стандартних операційних процедур?

1. *5;*

2. *7;*

3. *9;*

4. ***10.***

Конспект лекцій склав: